

Het kleine geschenk 1946

**René Radermacher Schorer, Insider, D.A.M. Binnendijk, G.H.
's-Gravesande en Dirk van Gelder**

bron

René Radermacher Schorer, Insider, D.A.M. Binnendijk, G.H. 's-Gravesande en Dirk van Gelder,
Het kleine geschenk 1946. Vereniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels, z.p.
[Amsterdam] 1946

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/rade010klei01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Ten geleide

Het Geschenk 1941, Novellen en Gedichten, werd door den bezetter in beslag genomen. Er stond een gedicht in af gedrukt dat 'oneerbiedig' heette tegen den Führer en een der samenstellers van den bundel was niet-arisch. Het werk van de Boekenweek-commissie lag gedurende de oorlogsjaren vrijwel stil. De Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels werd onder beheer gesteld en de commissies traden in naam af. Wel vonden natuurlijk voorbereidende besprekingen plaats en konden enkele plannen in studie worden genomen.

Het boek ondervond in de jaren 1940-1945 een steeds groeiende belangstelling van de zijde van het publiek. Een stimulans voor intenser bezoek aan den boekhandel, zooals vroeger de Boekenweek wilde zijn, zou men welhaast overbodig kunnen achten. Toch willen wij in het eerste vrije voorjaar U, oude getrouwe boekenliefhebbers en ook U, nieuwe vrienden van het gedrukte woord, weer een Geschenk aanbieden. De eisch des tijds is soberheid en beperking. Ook de uitvoering van ons boekje toont dit. In afwijking van den litterairen inhoud van vroegere Geschenken vertellen wij U in HET KLEINE GESCHENK iets over het boek zelf, over zijn beteekenis en over de behandeling, waarop het naar onze meening recht heeft.

Ten slotte vermelden wij dat de naam Boekenweek-commissie werd gewijzigd in Commissie voor de propaganda van het Nederlandsche Boek, aangezien onze werkzaamheden zich niet beperken tot de Boekenweek doch zich ook daarbuiten uitstrekken.

Commissie voor de Propaganda van het Nederlandsche Boek.

Mei 1946

Wat het boek in bezettingstijd heeft beteekend

Zonder over statistische gegevens te beschikken, kan men toch wel vaststellen, dat de belangstelling voor het boek - ik denk dan in het bijzonder aan het letterkundig boek - in de achter ons liggende jaren vol verschrikking en terreur bijzonder groot is geweest.

In de boekwinkels - zolang zij tenminste nog over eenigen voorraad beschikten - trof men dikwijls een drukte aan, die men er vroeger alleen vond in de dagen voor St. Nicolaas en Kerstmis.

De vroeger 'krakende' zolders - en daar lag niet het meest waardevolle! - raakten zelfs leeg. Velen werden onvoldaan naar huis gezonden omdat het boek, dat zij wilden koopen, al bleek uitverkocht te zijn.

De bibliotheken werden meer dan ooit bezocht. De prijzen, die gemaakt werden op de openbare veilingen - waren de koopers wel allen Nederlanders? - bereikten een ongekende hoogte. En toen het zoogenaamde 'illegale' boek onder de toonbank verscheen, betaalde men zonder veel aarzeling de toch meestal zeer hoge prijzen.

- Het 'vrije boek in onvrijen tijd' vormt echter een hoofdstuk op zich zelf. Gebrek aan plaatsruimte belet mij hierover op deze plaats meer te zeggen. Alleen dit: de prijzen daarvoor besteed zijn niet in alle gevallen te vergelijken met die van de overige boeken in oorlogstijd verkocht. -

Mogen wij uit deze feiten zonder meer de conclusie trekken, dat het boek in bezettingstijd voor velen een bijzondere betekenis heeft gehad? Met eenig voorbehoud meen ik deze vraag bevestigend te mogen beantwoorden.

Wij moeten natuurlijk hen geheel uitschakelen, die het boek kochten, omdat alle andere 'goederen' - behalve misschien bloemen - in onze winkels niet meer te vinden waren, aangezien onze beschermers al spoedig hadden gezorgd voor een transport naar de 'Heimat'.

Wij laten ook buiten beschouwing de koopers van het boek, die er een geldbelegging in zagen, al mogen wij wel constateeren, dat hun visie nog niet zoo'n slechte is geweest.

'In books lies the soul of the whole past time' - schreef Carlyle. En 'the whole past time' was voor ons allen zoo heel veel beter geweest dan de tijden, waarin wij onder de bezetting gedwongen werden te leven. Was

het te verwonderen, dat de mensch vluchtte in het boek? Was daar niet de vergetelheid te vinden, al was het dan maar voor eenige uren? Bracht het boek hem niet in een andere wereld? En was dit niet een van de weinige mogelijkheden het dagelijks gruwelijk gebeuren te ontvluchten en naar de andere 'werelden' te reizen, nu dat op andere manieren niet meer doenlijk was?

Een groot filosoof meende, dat het goed zou zijn boeken te koop en als men den tijd om ze te lezen er bij kon koop. Bij alles wat de vijand ons afnam, gaf hij ons - al zal dat zeker niet in zijn bedoeling hebben gelegen - tijd om te lezen. Tijd die ons in de vooroorlogsche jaren zoo dikwijls ontbrak. Immers de tijdschriften en couranten verdwenen of werden meer en meer onleesbaar. De reismoeilijkheden - al heel spoedig met de auto, later met den trein, het rijtuig en in de laatste jaren zelfs met de fiets, maakten ons minder uithuizig. Men kocht boeken voor zoover dat nog mogelijk was en zij, die zoo gelukkig waren er te bezitten vonden nu tijd ze te herlezen, iets waartoe zij in de vooroorlogsche jaren zoo zelden kwamen. Ongetwijfeld is dan ook voor velen het boek een groote vervulling geweest.

Maar voor hoeveren onder die talrijke lezers is het boek méér dan een vulling van tijd geweest?

Dr. Bierens de Haan noemt terecht de werking van het boek niet *verstrooiing* doch *inleiding*. ‘Verstrooid worden wij door de krant; verstrooiing is divergeerend, van het gebeurde hier meegedreven worden naar het gebeurde elders, aandacht verplaatsing naar alles en nog wat.’

‘Inleiding is concentratie binnenwaarts; de beelden, die uit het boek tot ons komen, wijzen naar binnen. De zin der dingen wordt innerlijk verstaan.’

Voor de meesten zal het boek wel verstrooiing gebleven zijn.

Patriotisme deed de mensen terecht in die jaren niet naar bioscopen en schouwburgen gaan. Licht amusement ontbrak of kon geen bezoekers trekken.

Men greep naar het boek en trachtte daar te vinden, wat men elders missen moest. ‘People in general do not willingly read, if they can have anything else to amuse them’. Dat andere ontbrak of werd in ieder geval niet meer opgezocht. Bovendien was het gebeuren om ons heen meer en meer zoo benauwend, dat men

al uit zelfbehoud naar een vluchtheuvel zoeken moest.

Dat de achter ons liggende jaren ons tot een boekenminnend volk zouden hebben gemaakt, lijkt mij zeer onwaarschijnlijk. Daartoe waren de motieven van de vlucht in het boek meestal niet de ware. Toch blijft het mogelijk, dat uit dit alles eenige winst voor het boek kan resulteren.

Van hen, die de bezettingsjaren tot het boek gebracht hebben - om welke reden dan ook - zullen er zeker eenigen zijn, die in jaren van vrede het boek niet meer zullen willen missen, omdat zij het werkelijk ontdekt hebben. Dat aantal schat ik echter klein. Ook S. Vestdijk meent - hetgeen mij bleek uit een artikel van zijn hand in het Maandblad voor Kunst en Cultuur, waarin hij schrijft over de toekomst der kunst - dat men wat de literatuur betreft over de geheele linie op een achteruitgang bedacht dient te zijn.

De amusements van vóór den oorlog komen terug. De tijd om te lezen zal weer moeilijker te vinden zijn en velen zullen het boek weer het boek laten.

In bezettingstijd heeft het boek een taak vervuld. Voor de werkelijke boekenliefhebbers -

een aantal, dat steeds vrij klein is geweest en dat ook wel zal blijven - is het boek meer dan ooit een steun geweest, dien zij zeker niet in de allersomberste tijden hadden willen en kunnen missen. Voor anderen bracht het verstrooiing. Maar die was er ook nodig, meer dan ooit! Mogen zij, die naar het boek grepen om verstrooiing te vinden, er meer in gevonden hebben.

Is dit het geval dan zullen zij het boek ook in betere jaren niet willen missen. Voor hen en voor het boek zal de winst zeker niet gering zijn.

M.R. Radermacher Schorer

Het bibliophile boek

1

Wat men er onder verstaat.

Het is een niet tegen te spreken feit, dat in de oorlogsjaren veel mensen het boek ontdekt of herontdekt hebben. Men denkt dan natuurlijk aan de inhoudswaarde, die velen heeft getroost in de naargeestige en trieste jaren die achter ons liggen en anderen tot tijdverdrijf (wie schreef eens, dat men beter kan spreken van doodverdrijf?) diende van de lange en donkere winteravonden. Maar ook op andere wijze werd het boek ontdekt. Men ging beseffen, dat het niet zoo vanzelfsprekend was als men had gedacht, dat een boek op goed papier gedrukt was, met een goede letter, gelijkmatig van kleur, met een prettig-aandoende zwart-wit verdeeling van de bladzijden en gebonden in een minstens goeden, liefst fraaien band.

Het boek werd ook ontdekt als voorwerp van kunstnijverheid. Natuurlijk reageert niet iedereen gelijk op het meer of minder fraaie uiterlijk van een boek. Tusschen Jozeph Israëls, van wien verteld wordt dat hij de gelezen

bladzijden uit zijn boeken scheurde en ze uit de Scheveningsche tram liet fladderen, en Greshoff, die beweerde boeken te hebben bemind, waar hij geen woord van kon lezen, alleen omdat ze er fraai uitzagen en hem aesthetisch bekoorden, liggen vele graduaties. Lang niet iedereen meent dat een boek, ook naar zijn uiterlijk, moet zijn 'a thing of beauty, a joy for ever'.

Toch ontstond tijdens de bezetting een groote vraag naar en groote belangstelling voor het z.g. bibliophile boek. Dit houdt een groot gevaar in. Want men moet goed weten, dat een boek nog niet bibliophiel is als het gedrukt wordt op 'geschept papier', in 'kleine oplage', 'genummerd' en soms bovendien nog 'gesigneerd' - en veel geld kost. Zoo eenvoudig is het niet.

Er zijn tijden geweest dat er geen onderscheid was tusschen een bibliophiel en een niet-bibliophiel (of gewoon) boek. Alle boeken werden goed verzorgd uitgegeven, op goed papier gedrukt en in een goeden band gebonden. Toen het boek massaproduct werd, ging het net als met alle massaproductie: er kon niet meer genoeg aandacht aan worden besteed. Het moest zoo goedkoop mogelijk zijn om zooveel moge-

lijk menschen in de gelegenheid te stellen het te koopen en er kennis van te kunnen nemen. Op de voordeelen van het goedkoope, voor ieder toegankelijke boek behoef ik hier niet te wijzen - ze zijn er en hun lof is overvloedig bezongen.

Natuurlijk kwam de reactie, zooals in zooveel takken van kunstnijverheid. Er ontstond weer belangstelling, zij het bij weinigen, voor het handwerk, ook voor het bibliophiele boek. Niet inplaats van het gewone massaproduct, dat bovendien niet noodwendig léélijk moet zijn, maar er naast.

Aan welke voorwaarden moet nu een boek voldoen om tot de bibliophiele, uitgaven gerekend te worden? Ik zal trachten in het kort er eenige op te noemen, in de hoop niet al te onvolledig te zijn.

In de eerste en voornaamste plaats moet de tekst 'de moeite waard zijn'. Van den tekst gaat men uit bij het kiezen van vorm, formaat en lettersoort. De grootte van de letters, hun onderlinge afstand, de afstand van de regels ten opzichte van elkaar, de verhouding van het bedrukte en onbedrukte gedeelte van de pagina (de z.g. bladspiegel en marges) worden zorgvuldig overwogen. Bij het afdrukken wordt

nauwkeurig toegezien dat de letters gelijkmatig van kleur zijn, zoodat niet de eene bladzijde een diep-zwarten en de andere een grijzen druk te zien geeft.

Bijzondere aandacht verdient ook het papier. Dat moet goed zijn, duurzaam, als het kan met de hand geschept, van een kleur en hoedanigheid, die den tekst en de eventueele illustraties het best doen uitkomen. Leent de tekst er zich voor dan zijn goede illustraties welkom, maar ook een zuiver typografisch uitgevoerd boek kan van groote schoonheid zijn. En als dan een goedverzorgde band dit fraaie geheel samenvat in leer, perkament of ook wel een goede kwaliteit linnen, is er kans dat een boek ontstaan is, dat stijl bezit en schoon is en dus voor den bibliophiel een begeerlijk bezit vormt. Niets worde aan het toeval overgelaten. Wolfgang Cordan noemt het ergens (het is weliswaar erg duitsch geformuleerd, maar het is daarom toch juist) 'der vollkommene Band des Optisch-Schönen mit dem Geist-Schönen'. Zoo wordt een gedicht ook werkelijk een gedicht, een monumentaal stuk proza een monument.

Dat boeken, waaraan met zooveel zorg en liefde moet worden gewerkt, gewoonlijk niet in

een groote oplage verschijnen, zal voor iedereen duidelijk zijn, evenals het feit dat deze boeken hooger in prijs zullen moeten zijn dan die, welke in vele duizenden exemplaren gedrukt worden. En voor hen die het bibliophiele boek niet kunnen betalen, eindig ik met dezen troost: het laboratoriumwerk, gepleegd in de werkplaatsen van de verzorgers van het bibliophiele boek komt tenslotte ook ten voordeele van de uitvoering van het gewone boek. Samenvattend haal ik de woorden van Maurice Robert aan in zijn charmante boekje 'Code de la bibliophilie moderne':

'Le livre de luxe est le beau livre porté à son maximum de perfection. La perfection ne réside pas dans la rareté, mais dans la qualité'.

Insider.

Het bibliophiele boek

2

Welke waarde het heeft voor zijn bezitter.

Gelijk ieder probleem meer dan een kant heeft van waar men het kan beschouwen, zoo ook dat van het bibliophiele boek. In het algemeen bezit de Nederlander, voor zoover hij zich al

om boeken bekommert, gaarne een goede uitgave van het boek zijner voorkeur: het moet royaal gedrukt zijn op stevig papier en in een onverwoestbaren band zijn gevat. Diezelfde degelijke boekenkooper pleegt echter hoegenaamd geen begrip te hebben van de beteekenis en de waarde eener uitgave met bibliophiel karakter. Hij verwerpt dergelijke werken als een vorm van aanstootelijk snobisme of exclusief individualisme. Zijn sociaal gevoel, zijn burgerlijke Nederlandsche eenvoud, speurt in het bibliophiele boek een symptoom van ongemotiveerde pretentie.

Tegenover hen, die aan een welverzorgde, doch onpersoonlijke uitgave de voorkeur geven boven een met de minste kosten gedrukt en niet voor den langen duur bestemd exemplaar - in den trant van de Fransche romans: papieren omslag - wil ik met vuur de stelling verdedigen dat de inhoud, dat wil zeggen de qualiteit van het litteraire kunstwerk, beslissend is en dat de wijze van uitgeven daarbij van ondergeschikt belang moet worden geacht. De middelmatige degelijkheid der gewone Nederlandsche boekuitgaven immers draagt er in geen enkel opzicht toe bij, den tekst in zuiverder atmosfeer te genieten. Een boek zonder

bijzondere kenmerken van welken aard ook verdient dan in zijn bijna argelooze schamelheid te worden gesteld boven een werk, dat - terwijl de waarde er van vaak zeer gering is - als voor de eeuwigheid bedoeld schijnt.

Anderzijds echter sta ik tegenover dienzelfden boekbezitter pal, wanneer hij het bibliophile boek tracht te bestrijden op grond van zijn vermeend aanmatigend en snobistisch karakter. Want al accepteer ik, uit hoofde van financieele overwegingen, het goedkoope, ja armelijke boek, zoodra het een tekst van hooge waarde betreft, ik stel daartegenover, dat juist zulk een schoone tekst er recht op heeft naar den aard van zijn waarde typographisch te worden verzorgd. Daardoor krijgen de gedrukte woorden hun relief; er wordt een sfeer van aandacht, toewijding en eerbied door geschapen, waarbinnen de spanning der volzinnen, de adel van hun toon, de bezielde structuur der verzen (poëzie behoorde uitsluitend in dergelijken vorm te worden uitgegeven), de helderheid der beelden, welke door de woorden voor de verbeelding der lezers moeten worden opgeroepen, hun diepste functie verkrijgen.

Alleen die bibliophile werken mogen mijns inziens op dien naam aanspraak maken, welke

de aandacht zoo min mogelijk van den tekst afleiden, doch hem den typografischen vorm geven, die de litteraire werking, dus de verbeeldingsfunctie, door het ondervangen van alle afleidende elementen volledig tot stand doet komen. Zulk een boek wil men dan terecht zijn eigendom kunnen noemen en als vriend met onderscheiding behandelen. Men geniet van zijn aanwezigheid, neemt het herhaaldelijk ter hand en laat er zich als met een persoonlijk geluk door bevredigen. Wanneer het algemeen wordt aanvaard, dat confectie in haar gelijken gelijkvormigheid als inferieur moet worden beschouwd, mag men geen bezwaar maken tegen den wensch, dat het boek, als het een trouw en bemind vriend wil zijn, alle kenmerken zal dragen van zijn gedaante. Zooals ik belang stel in alles wat mijn vrienden doen, al is het nog zoo klein van bedoeling of omvang, zoo wil ik de werken, die er voor in aanmerking komen mijn vrienden te zijn, bezitten in een onverwisselbare gestalte en als een voortdurend genot voor het oog. Van wie ik liefheb verwacht ik eenvoud, maar met vorstelijken trots en voorname gratie.

D.A.M. Binnendijk

De tweeledige betekenis van het exlibris

De begeerte naar het bezit van een 'exlibris' is tegenwoordig zeer algemeen; al is de behoefte, deze ook voor zijn eigen bibliotheek aan te wenden wel eens minder groot. Dikwijls is een bescheiden verzameling boeken reeds voldoende om de wensch naar een, of zelfs meer exlibris te rechtvaardigen. Er zijn hartstochtelijke bibliophielen, die hun opdrachten tot het ontwerpen van deze eigendomsmerken zelfs tot meerdere tientallen uitbreiden; liefst in onderscheidene technieken en van verschillende kunstenaars.

Voor den niet-ingewijde mag dit een vreemde liefhebberij lijken, ofschoon in 't algemeen de hobby een zoo veel voorkomend verschijnsel is, dat men geneigd is er, al of niet schouderophalend, aan voorbij te gaan. Het is echter het gevolg van een, alweer zeer algemeen verschijnsel in onze moderne wereld. Het hangt samen met de verbrokkeling van ons cultureele leven, dat wij de schoonheden, welke zich eertijds in samenhang en als geheel voordeden, thans tot zelfstandigheden gaan verheffen. Dit onheilvol geestelijk verlies bestaat in het ver-

lies van de groote stijl en van de vanzelfsprekende samenhang onzer uitingen. Inplaats van een breede massa met een algemeen begrip voor de juiste maat, is getreden de kleine groep met een krampachtige vereering voor het schoone tot in het overmatige.

Zoo is ook het exlibris - eertijds een in zijn simpele bedoeling meestal stijlvol vignet als eigendomsmerk in het boek - veelal uitgegroeid tot een bijna zelfstandig grafisch product, dat terloops óók in het boekenbezit als kenteeken dienst doet.

Dit schijnt een overschatting van de ware beteekenis eenerzijds, welke anderzijds op een onderschatting berust, tengevolge van een begripsverwarring, die de *inhoud* verwisseld heeft met het *beeld*; een verschijnsel dat wij op tal van gebieden der kunst kunnen waarnemen: bij de z.g. ambachtelijke kunsten, de sier- en nijverheidskunst, zoo ook bij de postzegel, enz. Bij alle gevaar dat ons onderscheidingsvermogen, en dientengevolge in wezen onze geestelijke samenleving hier bedreigt en waarvan het genoemde verschijnsel slechts symptoom is, heeft de kunst in zijn onderdeelen hier en daar toch zekere belangstelling herwonnen; en beleeft in dit geval de grafische kunst een kleine

4 ex libris in houtgravure
 NICO BULDER
 PAM G. RUETER
 Th. MAUVE
 D. VAN GELDER

opvlucht, welke haar stellig ten goede komt en waardoor wederom het exlibris thans in zijn tweeledige beteekenis waardevoller wordt.

Wel ligt de ontaarding tot een zuiver ruil- en verzamelobject vlak voor de hand. Een onzer grafici kenmerkte het reeds als de colibri in de grafische kunst, een gedachte die even slordig is als vindingrijk. De oorspronkelijke en eigenlijke bedoeling wordt hierin over 't hoofd gezien en het is wellicht nuttig daarop de aandacht te vestigen. De grafische kwaliteit los te maken van het gegeven is n.l. een fout, die tot gevolg zal hebben, dat de kunst haar zin gaat missen en zwevend wordt. Tenslotte mag het vignet, wil het aan zijn bestemming ten volle beantwoorden, niet uit het kader worden gerukt, waarbinnen ook het boek zelf is ontstaan. Merkwaardig is wel, dat weer vele echte bibliophielen zich tegenwoordig bekeeren tot het typografische exlibris, een vorm die dus als 't ware één is met het boek.

Elke grafische vorm van hoogdruk echter, zooals de houtsnede en de houtgravure, hangt ten nauwste samen met de typografie en biedt mogelijkheden tot een volmaakt exlibris.

Andere grafiek behoort in het boek minder thuis (kopergravure ets of litho); maar de

eigenlijke ontaarding begint pas, waar opdrachtgever of uitvoerder zich vergaloppeert in een teveel, hetzij door een te groot formaat, door een technische oververfijning, of in de zoo gebruikelijke overlading van het beeld, dat dikwijls volgepropt wordt met slechte symboliek. Mogen wij bevrijd worden van het exlibris, dat slechts beoogt een staalkaart te geven van des bezitters ambities of àl te laag-bij-de-grondsche liefhebberijen!

Zonder àl te scherpe grenzen te trekken, mag toch gezegd worden, dat van een exlibriskunst, welke op de eenvoudigste wijze haar tweeledig doel tracht te dienen, wij het meest mogen verwachten: een persoonlijk merkteeken in zuiver grafischen vorm, bestemd voor het beminde, eigen boek.

Dirk van Gelder

Veere, Januari 1946.

Een eigen bibliotheek

1 *Hoe vormt men een bibliotheek?*

Er zijn nog te veel mensen, die niet begrijpen hoe heerlijk het is om een eigen bibliotheek te bezitten. Men kent de grap van den man, die een cadeau zocht voor een vriend. ‘Geef hem een boek’. Antwoord: ‘Hij heeft er al een’. En soms lijkt dit grapje maar al te waar. Kijk eens om U heen als een paar gaat trouwen. Ze schaffen zich een piano aan, zonder soms te kunnen spelen, maar het is een meubel in het huis. Op de verlanglijst staat van alles; treft U er ooit een boekenkast of boeken op aan? Misschien een gastenboek, maar meer toch niet. Ik herinner mij nog levendig, dat ik op mijn vijftienden verjaardag alleen maar boeken gevraagd had. Daarbij was een bundel Verzen van Hélène Swarth, een boek, dat mijn moeder me gaf en dat nog in mijn hart en kast een eere-plaats inneemt. Ze gaf het me met de woorden: ‘Wat moet je met al die boeken doen?’ Al die boeken besloegen toen een heel klein kastje, dat tegen den muur hing boven een tafel, waaraan ik werken moest. Dat kastje was

al heel gauw vol, want snuffelend op de markt vond ik veel van mijn gading en toen mijn zuster me aanbod mijn boeken in haar kast te bewaren greep ik dat aanbod graag aan. Maar voor niet lang, want in de eerste plaats miste ik de boeken om mij heen en in de tweede plaats ontdekte ik dat alleen de gebonden boeken vooraan gezet werden en de stuk-gelezen deelen, die toch zeker mijn liefde hadden, verborgen werden. Zoo kwam alles bij mij terug in een boekenkastje. Later een kast, toen een heel groot gevaarte, waarvan de vrienden zeiden: Hij zoekt een huis, waar zijn kast in kan staan. En ook deze kast is te klein geworden en er zijn vele kasten en zelf-getimmerde schragen bijgekomen om alles te bergen, wat ik aan boeken bijeengebracht heb. Dat een dergelijke bibliotheek zijn nadeelen heeft als men evacueeren moet wil ik niet ontkennen. Zelf heb ik al mijn bibliophiele boeken naar andere oorden overgebracht en ze later weer teruggehaald, omdat ik ze in eigen beheer veiliger achtte. Maar ook kan het zijn voordeel hebben. Een hoogleeraar, zoo gaat het verhaal, kreeg de aanzegging, dat hij evacueeren moest. Hij woonde in een voor hem speciaal gebouwd huis, waar hij een enorme bibliotheek

had samengebracht. Ik ben zelf bij hem geweest en zag nog nimmer een boekerij van dien omvang bij een particulier persoon. Naar schatting moet hij vijftienduizend boeken bezitten. Toen hij dan ook dien brief kreeg om te evacueeren liep hij naar het Gemeentehuis en zei dat hij onmogelijk kon vertrekken.

De ambtenaar vroeg verwonderd: 'Waarom niet, professor?' Het antwoord luidde: 'Waar moet ik met mijn boeken heen?' 'Inpakken'. 'Weet U wat het is om 15.000 boeken in kisten te pakken?' 'Vijftienduizend?' 'Ja zeker, 15.000.' 'Blijft U daar dan maar wonen.'

Het zou natuurlijk dwaas zijn te verwachten, dat ieder mensch een bibliotheek van 15.000 deelen zou vormen, want inderdaad zou het probleem van de bergruimte en de financiën dan een onoverkomelijk bezwaar zijn. Dat is ook geenszins noodig. Prettig is een groote boekerij natuurlijk wel. Maar ook een kleine kan reeds veel genot schenken.

Op den dag, dat ik deze regels schreef, heeft het van den ochtend tot den avond geregend en gestormd. In mijn prettig verwarmde kamer had ik de deuren van mijn groote boekenkast opengeschoven. Zonder te lezen - denkend over wat ik voor U schrijven zou - heb

ik mijn oogen langs de vele deelen laten gaan, af en toe er een in mijn handen nemend en me herinnerend den indruk, dien het boek op mij gemaakt heeft. En opeens wilde ik iets herlezen, dat mij indertijd getroffen had. Ik nam het boek van zijn plaats en las. Wat zou ik hebben moeten beginnen als ik zoo'n boek geleend en dus niet in mijn bezit had? Dat is nu juist het genot van het zelf bezitten van een boek. Het is een goede vriend, die altijd bij U is en waarop ge steeds rekenen kunt in alle omstandigheden. Dit geldt voor ieder boek: voor letterkundige producten, voor studiemateriaal, voor encyclopaedieën, voor werken over kunst en wetenschappen, voor verklarende en gewone woordenboeken.

Wie een bibliotheek heeft behoef ik het niet te zeggen, maar voor hem, die een eigen boekerij wil vormen, is het noodig dit te weten. Hoe vormt men een bibliotheek? Een probleem, dat erg moeilijk lijkt, maar toch eigenlijk gezegd zeer gemakkelijk is. Eerst dient U zelf vast te stellen wat voor soort boekerij U vormen wilt. Laat ons denken aan het meest voorkomende geval: een letterkundige verzameling. Ge haalt nu Uw boeken uit een Openbare Leeszaal of een leesbiblio-

theek. Beide zijn nuttige instellingen en het zou niet in mij opkomen ze te willen afschaffen en zeker niet de Openbare Leeszalen, die ontzaglijk veel goed werk hebben gedaan voor de volksontwikkeling.

De meeste mensen leggen geld opzij voor allerlei zaken; waarom zouden zij ook niet wat terzijde leggen om iedere week een boek te kopen? Denk eens na hoeveel geld U uitgeeft voor genotmiddelen: tabak of drank. Uw tabaksrantsoen kost U al *f* 1.20 per week en heeft U zich nooit bezondigd aan het kopen op de zwarte markt? Goed, dat heeft U niet gedaan, maar als U minder rookt of snoept of drinkt en wat U uitspaart weglegt voor een boek, zult U verbaasd staan over de som, die U in een half of heel jaar hebt bijeengegaard om boeken te kopen. En als U eenmaal goed begrepen hebt hoe heerlijk het is om een boek te bezitten, zal het U geen moeite kosten om er mee voort te gaan. Gooi ook niet te gauw Uw schoolboeken weg. Tal van die boeken zult ge later missen. Verouderd? Inderdaad, die zullen er bij zijn, maar vele kunnen U van dienst zijn en de letterkundige werken zeker. Bij alle feestelijke gelegenheden kunt U beter om een boek vragen dan om een das

en als ge trouwen gaat, vergeet dan naast Uw buffet Uw boekenkast niet. Ze is even goed noodig. Want evenals Uw glaswerk en servies vragen Uw boeken een veilige bergplaats.

2 Boekenberging.

Boeken zijn een intiem bezit. Een schilderij hangt men te pronk aan den muur, een vaas staat te pralen op den schoorsteen of een kast. De bezoeker ziet, dat U een vaas bezit, een schilderij rijk bent. Een boek sluit men meestal weg. Achter de deuren van een kast, achter gordijnen leeft het boek zijn eigen leven. Zooals het in zijn band zijn wijsheid besloten houdt en alleen ontsluit voor den gretigen lezer, zoo is het boek in de kast uitsluitend voor den eigenaar. En misschien zijn intieme vrienden. Want het is een feit, dat er menschen zijn, die de slechte gewoonte hebben om boeken, die ze leenen, niet terug te geven of in slechten toestand. Dat deze gewoonte er velen toe gebracht heeft om hun boeken niet uit te leenen is slechts ten deele te betreuren. Immers zal de begeerige naar een bepaald boek, dat hij niet heeft kunnen leenen, er dan eerder toe komen dat boek te koopen, wat weer een voordeel is.

Het is niet zoo'n groot probleem om zijn boeken op te bergen. Indien men geen boekenkast heeft kan men een muurkast in Uw kamer daarvoor inrichten. De huiseigenaar is er best voor te vinden om de deur van zoo'n kast te verwijderen en als U dan in de plaats van de deur een gordijn hangt heeft U een prachtige bergruimte voor Uw boekenrij. Ook eenvoudige planken langs een muur kunnen uitstekend dienst doen. En als U de boeken daar goed naast elkaar plaatst heeft Uw kamer, ook zonder dat Uw bezit door een gordijn aan het oog wordt onttrokken, een warm en gezellig aanzien. Een rust en een lust voor het oog. Geen mooier behang kunt U zich denken. Deze laatste manier om zijn bibliotheek te bewaren heeft het groote voordeel dat men de kast kan ophouwen tot het plafond en uitbreiden tot de geheele muur gevuld is. En zooveel boeken heeft de gewone liefhebber toch gewoonlijk niet, want ik kan U verzekeren, dat er eenige duizenden deelen naast elkaar in zoo'n kamer kunnen geborgen worden. Naast elkander en vooral niet in twee rijen achter elkaar. Een boek moet men kunnen zien en dadelijk vinden en al kent ge Uw bibliotheek nog zoo goed, als Uw boeken in twee rijen in

de kast staan, moet ge toch altijd een deel van de eerste rij er uit halen om bij de tweede te komen. Het zou al heel toevallig zijn als Uw greep dadelijk goed was. Stel Uw boeken volgens een bepaald systeem op, maar vooral niet te stijf tegen elkaar, want bij het uithalen van een boek kunt U den band op die wijze heel gauw beschadigen. De wijze waarop men zijn boekerij inricht kan zeer verschillend zijn en geheel geschieden naar eigen keuze. De eenvoudigste en meest praktische methode is de boeken naar tijdsorde te rangschikken - en hierbij dacht ik weer aan een letterkundige bibliotheek. Men begint dus bij de Middeleeuwen en gaat zoo verder tot men komt aan de boeken van dezen tijd, welke periode natuurlijk eenige moeilijkheid kan opleveren. Het meest ligt voor de hand om de schrijvers te plaatsen in de groepen, welke zij gevormd hebben, dus de mannen van '80 bij elkaar en zoo verder. Even goed kan men deze groepen onderverdeelen in prozaïsten en dichters. Maar dit zijn details die ieder zelf moet en kan oplossen. Hoofdzaak is, dat hij een boekerij vormt.

G.H. 's-Gravesande